

ผลการศึกษาศาสตร์สังเคราะห์ห้องศึความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณลักษณะหรือเชิงบรรยาย (Qualitative Synthesis) โดยประยุกต์จากรูปแบบของ Deborah L. Finfgeld (2003, p. 897) แบ่งประเด็นออกเป็น 3 ประเด็น เพื่อเป็นกรอบในการสังเคราะห์ ดังนี้

1. การสังเคราะห์แนวคิดหรือทฤษฎี (Meta theory)
2. การสังเคราะห์วิธีวิทยาการวิจัย (Meta method)
3. การสังเคราะห์ผลการศึกษา (Meta data analysis)

หลักการสังเคราะห์งานวิจัยจำเป็นต้องจัดหมวดหมู่งานวิจัย เพื่อนำมาสังเคราะห์สาระจากรายงานการวิจัย (นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช, 2544, น. 176) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงจำแนกสาระของการสังเคราะห์งานวิจัย ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

1. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มช่วงก่อนคำพิพากษาของศาล ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

- 1.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก ทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย
- 1.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย

2. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มช่วงหลังคำพิพากษาของศาล ได้แบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ

- 2.1 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก ทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย
- 2.2 กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย

3. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มอื่น ๆ

- 3.1 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก
- 3.2 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไป
- 3.3 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานคุ้มครองประพฤติ

จากการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการกระบวนการยุติธรรม ตามหลักสูตรระดับปริญญาโทซึ่งจัดการเรียนการสอน โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สามารถจำแนกข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้ศึกษานำมาใช้เป็นกรอบการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์
 2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์
 3. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม
- ข้อค้นพบจากการศึกษา มีดังนี้

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม
กลุ่มช่วงก่อนคำพิพากษาของศาล

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ในช่วงก่อนคำพิพากษาของศาล กรณีที่กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก จำนวน 2 เล่ม (ชัยยุทธ เจียรศิริกุล, 2541; เสาวลักษณ์ วิจิตร, 2545) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้กรอบ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและเยาวชน และมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมวิทยาอธิบาย ได้แก่ ทฤษฎีการสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association), ทฤษฎีวิวัฒนธรรมรอง (Subculture) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์, ทฤษฎีบทบาท แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชั้นสอบสวนของไทย และกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กจากการสอบปากคำในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ, ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory)

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

วิทยานิพนธ์ในช่วงก่อนคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับผู้เสียหายที่เป็นเด็ก จำนวน 3 เล่ม (ไตรรัตน์ ทิพย์รักษา, 2543; อัญชญา จันทร์ประเสริฐ, 2543; ศิริพร ทารวิชัย, 2544) พบว่า ผู้วิจัยไม่ได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์และที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ส่วนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในมาตรา 4 และมาตรา 53 วรรคหนึ่ง และหลักของพระราชบัญญัติ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (แก้ไขเพิ่มเติม) (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 ในมาตรา 12 ทวิ และมาตรา 133 ทวิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ค.ศ. 1989 ข้อ 12

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

วิทยานิพนธ์ในช่วงก่อนคำพิพากษาของศาล ที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ มีจำนวน 1 เล่ม (ดวงหทัย แนวพนิช, 2533) ผู้วิจัยไม่ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

แต่พบว่าใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ แนวคิดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั่วไป แนวคิดในการแบ่งแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, ความแตกต่างระหว่างวิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษ, ความเป็นมาของวิธีการเพื่อความปลอดภัยในไทย, วัตถุประสงค์ หลักการของวิธีการเพื่อความปลอดภัย, แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย, ประเภทของมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามกฎหมายไทย

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่

วิทยานิพนธ์ในช่วงก่อนคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ มีจำนวน 1 เล่ม (วิภาภรณ์ คงเจริญ, 2530) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ของ Sigmund Freud ในส่วนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ การช่วยเหลือผู้ประสบภาวะวิกฤตจากการถูกข่มขืนและการปฏิบัติต่อหญิงผู้เสียหายที่จะส่งผลต่อการดำเนินคดีและพิจารณาเพื่อช่วยเหลือหญิง และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ แนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับอาชญาวิทยาและความผิดเกี่ยวกับเพศ, การข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมาย, ลักษณะความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 เพิ่มเติมโดยคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พ.ย. 2514 ในมาตรา 276, 277, 277 ทวิ, 277 ตร., 281, 285 มาอธิบาย

ข้อค้นพบที่ได้จากการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์ ในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มช่วงก่อนคำพิพากษาของศาล ทั้งกลุ่มเป้าหมายเด็กและผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำผิด กลุ่มเป้าหมายเด็กและผู้ใหญ่ที่เป็นผู้เสียหาย พบว่าวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่จะเป็น

การศึกษาของหน่วยงานตำรวจชั้นสอบสวน มีอยู่เพียง 1 เล่มที่เกี่ยวกับหน่วยงานทางด้านอัยการ และผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี ทั้ง 3 องค์ความรู้ เท่า ๆ กัน อันได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์, แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับงานกระบวนการยุติธรรม

แนวคิด ทฤษฎีทางด้านพฤติกรรมมนุษย์นั้น พบว่ากลุ่มเป้าหมายเด็กทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย ส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กและเยาวชน และได้มีการอธิบายทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมวิทยาด้วย ได้แก่ ทฤษฎีการสมาคมที่แตกต่าง (Theory of Differential Association), ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory), ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (Subculture) และกลุ่มเป้าหมายผู้ใหญ่ทั้งที่เป็นผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย พบว่าส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมแสดงออกของสัญชาตญาณที่ปราศจากการควบคุม ของ Sigmund Freud

ในส่วนแนวคิด ทฤษฎีทางด้านสังคมสงเคราะห์และกระบวนการยุติธรรมนั้น พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้กับเด็กและผู้ใหญ่ กลุ่มเป้าหมายทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหายที่เป็นเด็ก ส่วนใหญ่ใช้แนวคิดทฤษฎีการพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชน, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 (ในมาตรา 133 ทวิศึกษากับเด็กที่เป็นผู้เสียหาย/พยาน ส่วนในมาตรา 134/2 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี), แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชั้นสอบสวนของไทย และกระบวนการคุ้มครองสิทธิเด็กจากการสอบปากคำในชั้นสอบสวนของต่างประเทศ และกลุ่มเป้าหมายทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ พบว่าใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของนักสังคมสงเคราะห์ในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย, แนวคิดวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทั่วไป แนวคิดในการแบ่งแยกโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย, ความแตกต่างระหว่างวิธีการเพื่อความปลอดภัยและโทษ, แนวคิดเกี่ยวกับมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย, การช่วยเหลือผู้ประสพภาวะวิกฤตจากการถูกข่มขืนแนวคิดทางวิชาการเกี่ยวกับอาชญากรรมและความผิดเกี่ยวกับเพศ, การข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมาย, ลักษณะความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 เพิ่มเติมโดยคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 11 ลงวันที่ 21 พ.ย. 2514 ในมาตรา 276, 277, 277 ทวิ, 277 ตริ, 281, 285, การปฏิบัติต่อหญิงผู้เสียหายที่จะส่งผลต่อการดำเนินคดีและพิจารณาเพื่อช่วยเหลือหญิง

ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในวิทยานิพนธ์แต่ละเล่มนั้นเนื่องมาจากการที่ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เน้นหนักไปตามวัตถุประสงค์ของแต่ละเรื่องที่ทำการศึกษา

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการ

ยุติธรรม กลุ่มช่วงหลังคำพิพากษาของศาล

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก

วิทยานิพนธ์ในช่วงหลังคำพิพากษาของศาล ที่เกี่ยวกับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก มีจำนวน 7 เล่ม (กฤษณา อิศสระเสรี, 2530; รุ่งทิภา บุญสิทธิ์, 2530; ดวงพร อุกฤษณ์, 2534; ศิริชัย จันทร์สว่าง, 2544; พรประภา จารุศิริวัฒนา, 2545; พระมหาจำเริญ แก้วรักษา, 2545; บุศยารามจักร, 2550;) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ทฤษฎีการจูงใจและแรงจูงใจ, แนวคิดจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology), ทฤษฎีพัฒนาการ, ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดและหลักการทางสวัสดิการสังคม, แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็กและเยาวชนมาอธิบาย และแนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยมาอธิบาย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎีสาเหตุของอาชญากรรมของสำนักอเมริกัน (American School), ทฤษฎีสาเหตุของอาชญากรรมของสำนักป้องกันสังคม (Social Defense School), ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และยังมีการอธิบายถึงแนวคิดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมเด็กในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เสียหายที่เป็นเด็ก

จากการศึกษาพบว่าไม่มีงานวิทยานิพนธ์ในช่วงหลังคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวกับผู้เสียหายที่เป็นเด็ก เนื่องจากจุดประสงค์หลักของงานกระบวนการยุติธรรมคือการทำงานกับผู้กระทำผิดเป็นหลัก ดังนั้นผู้เสียหายจะเป็นพยานส่วนใหญ่

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ในกลุ่มนี้มีจำนวนมาก ผู้ศึกษาจึงขอแยกของการศึกษาเป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้

1. กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติ ได้แก่

วิทยานิพนธ์ในช่วงหลังคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติ มีจำนวน 15 เล่ม (วนิดา เจียงไพศาล, 2529; พงศ์เทพ ไช้มุกด์, 2529; นายิกา ภูมมะกสิกร, 2530; เพลินใจ แต่เกษม, 2531; รจนา สุขสว่าง, 2535; อนุลักษณ์ สาริกบุตร, 2537; ณัฐศิษย์ ทวีสุข, 2537; วัฒนา กำลัหาญ, 2538; กุลวดี ประเสริฐชัย, 2539; ปุชิตา นิลสิน, 2541; มานิตย์ วาจาस्थ्य, 2542; กรรณิการ์ แสงทอง, 2543; ผกามาศ ศุภสร, 2545; เสาวนีย์ ทวีสุข, 2545; รุติพร บุญธนะ, 2545) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow, แนวคิดการปรับตัว, ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud และได้มีการอธิบายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมวิทยา นั่นคือ ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน, แนวคิดเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคม, แนวคิดเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์, แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยทั้งภายในในประเทศและต่างประเทศ มาอธิบาย, แนวคิดด้านการให้บริการ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน, ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู, ทฤษฎีดีตรา, ทฤษฎีการยับยั้ง และได้มีการอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานคุมประพฤติ, การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยชุมชน, แนวคิดอาชญาวิทยา, อาสาสมัครคุมประพฤติในต่างประเทศ, การทำงานบริการสังคม, การทำงานบริการสังคมในต่างประเทศ

2. กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานในเรือนจำ/ทัณฑสถาน ดังนี้

วิทยานิพนธ์ในช่วงหลังคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับงานเรือนจำ/ทัณฑสถาน มีจำนวน 19 เล่ม (ชาญณรงค์ ชาญลิขิต, 2530; พัชราภรณ์ เวชวงศ์วาน, 2531; พัฒนา พัวพัฒนกุล, 2531; สุวารีย์ รวบทองศรี, 2532; ไศรยา ฤทธิอร่าม, 2532; สุชาดา นิลมาก, 2533; นันทนา ชัยจิตวนิช, 2534; สมพล พงษ์พิพัฒน์, 2535; พรรณี ตริรัตน์ประยูร, 2537; ภูวดล ภูขำนิ, 2542; วรณพร เสวะกะ, 2542; วรสุดา พาณิชย์พิศาล, 2544; อัจฉรา ชุมช่วย, 2545; พีรยุทธ์ หุยะนันท์, 2545; จิรวุฒิ ปุญญาสวัสดิ์, 2546; ทำนอง ดวงศิริ, 2546; นุชนาฏ นิชเปี่ยม, 2546; สาวิตรี ฉวยฉาย, 2549; พรศักดิ์ เพ็งสาย, 2550) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow, ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectancy Theory), แนวคิดการปรับตัว, ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud, ทฤษฎีปัจจัยจูงใจ (Frederick Herzberg) และได้อธิบายถึงทฤษฎีทางสังคมวิทยาเพิ่มเติม ได้แก่ ทฤษฎีความสอดคล้องทางวัฒนธรรม, ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม, ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม” ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน, แนวคิดเกี่ยวกับ

งานสังคมสงเคราะห์, แนวคิดสังคมสงเคราะห์ในราชทัณฑ์, แนวคิดเกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย
 ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ, แนวคิดเกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน, แนวคิดเกี่ยวกับการ
 ให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม, แนวคิดด้านการจัดสวัสดิการให้ผู้ต้องขัง มาอธิบายและแนวคิดทฤษฎีที่
 เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษ, ทฤษฎีการผลักภาวะความคิดแก่ผู้อื่น,
 แนวคิดวัฒนธรรมย่อยของผู้ต้องขัง, ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน, ทฤษฎีเมตตาธรรม, ทฤษฎี
 สัญญา, ทฤษฎีคุมขัง, ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู, ทฤษฎีตีตรา, แนวคิดอาชญาวิทยาและได้
 มีการอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยชุมชน, แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมย่อยของ
 ผู้ต้องขัง

กรณีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่

วิทยานิพนธ์ในช่วงหลังคำพิพากษาของศาล ที่เกี่ยวกับผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ มีจำนวน
 1 เล่ม (พงษ์กฤษณ์ มงคลสินธุ์, 2529) พบว่า ผู้วิจัยไม่ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม
 มนุษย์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ แต่พบว่าใช้แนวคิดทฤษฎี
 ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ แนวคิดและการศึกษาเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย,
 แนวคิดและประวัติการคุมประพฤติ, ความสัมพันธ์ของผู้เสียหายกับการคุมประพฤติในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ช่วงหลังคำพิพากษาของศาลในกลุ่มที่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กนั้น
 ทุกเล่มทำการศึกษาที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กทั้งสิ้น แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้นั้นจะเกี่ยวกับ
 แนวคิดเบื้องต้นของงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ส่วนในเรื่องของทฤษฎีที่
 นอกเหนือจากที่กล่าวมาจะเป็นรายละเอียดของเนื้อหาแต่ละเล่มที่นำมาเป็นกรอบที่แตกต่างกันไป
 เช่น ในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนกระทำผิดในสถานฝึกและ
 อบรม ของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดราชบุรีนั้น มีทฤษฎีที่เกี่ยวกับพัฒนาการ
 เด็กและเยาวชน ทฤษฎีพัฒนาการ ทฤษฎีการเรียนรู้ ไปด้วย เป็นต้น และในบางเล่มจะมีการ
 อธิบายเกี่ยวกับปรัชญาในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แนวคิดสำนักปฏิสนธิ
 นิยม ที่เหมือนกัน

ส่วนในกลุ่มของผู้กระทำผิดและผู้เสียหายที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น พบว่าเป็นด้านงานราชทัณฑ์
 เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีแนวคิดทฤษฎี เช่น การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน แนวคิด
 เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษ
 ทั้งเพื่อการแก้แค้นทดแทนและการแก้ไขฟื้นฟู เป็นต้น และมีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานคุม
 ประพฤติ เช่น แนวคิดการคุมประพฤติทั้งในประเทศและต่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับอาสาสมัคร
 คุมประพฤติ การทำงานบริการสังคมของผู้ถูกคุมความประพฤติ เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์
ในกระบวนการยุติธรรม กลุ่มอื่น ๆ

ในการสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ในกลุ่มอื่น ๆ นี้ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีข้อมูลที่ค่อนข้างกระจาย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงทำการแยกกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก มีจำนวน 5 เล่ม (น้อยนภา สีนรบดี, 2530; สมลักษณ์ ขนอม, 2537; กิตติคุณ อางคาลัย, 2540; ธรรมบุญ เหล่าสกุลพร, 2542; วาสนา เก้านพรัตน์, 2544) พบว่า ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมวิทยาอธิบาย ได้แก่ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction), ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับสวัสดิภาพหรือเกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์, แนวคิดการพิทักษ์สิทธิประโยชน์, บทบาทของงานสังคมสงเคราะห์ในการคุ้มครองสิทธิ, แนวคิดการปฏิบัติงานแบบสหวิชาชีพ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎีโอกาสที่แตกต่าง, ทฤษฎีตีตรา และมีการอธิบายถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, แนวคิดเกี่ยวกับการทารุณกรรมเด็ก, แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไป

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไป มีจำนวน 7 เล่ม (ราณี ฉายินทุ, 2530; สุนันทา เอมะอมร, 2533; ปนัดดา พันธุ์พานิช, 2535; วรศักดิ์ ศีตีสาร, 2537; อัมรินทร์ ทัพพะวัฒนะ, 2537; ชนสิษฐ์ ธนพัฒนา, 2540; ศศิธร ประดิษฐพงษ์, 2543) พบว่า เนื่องจากในกลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลโดยทั่วไปนั้นเป็นเรื่องที่มีความหลากหลาย อีกทั้งไม่สามารถจำแนกในกลุ่มของหลังหรือก่อนคำพิพากษาของศาลได้ ผู้ศึกษาพบว่าแนวคิด ทฤษฎีในกลุ่มนี้จะมีความกระจายไปตามเนื้อหาของแต่ละเรื่อง ซึ่งจะไม่พบแนวคิด ทฤษฎีที่มีความเหมือนกัน/สอดคล้องกัน

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติ

กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องกับงานคุมประพฤติ มีจำนวน 2 เล่ม (มาตี ธรรมส์จกุล, 2535; รัญญา ศรีนงนุช, 2540) พบว่า ผู้วิจัยไม่ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ผู้วิจัยได้อธิบายถึงงานสังคมสงเคราะห์ ในงานคุมประพฤติ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ผู้วิจัยได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานคุมประพฤติ

ทั้งสองเรื่องมีแนวคิด ทฤษฎีที่เหมือนกัน คือแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานคุมประพฤติ ที่อธิบายทั้งปรัชญา หน้าที่ความรับผิดชอบ การดำเนินงานคุมประพฤติ และที่แตกต่างกันคือ เล่มแรกไม่มีแนวคิดทฤษฎีทางด้านสังคมสงเคราะห์อยู่เลย ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ว่าวิทยานิพนธ์ไม่ได้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์ ในเล่มที่สองพบว่ามีกล่าวถึงงานสังคมสงเคราะห์ใน งานคุมประพฤติ เพราะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของเรื่อง

โดยสรุปภาพรวมของข้อค้นพบที่ได้จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางด้านแนวคิด ทฤษฎี ทั้งกลุ่มก่อนคำพิพากษาของศาลและกลุ่มหลังคำพิพากษาของศาล และกลุ่มอื่น ๆ ทั้งที่ เป็นผู้กระทำผิดหรือผู้เสียหายที่เป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่ นั้นผู้ศึกษาพบว่า แนวคิด ทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ ใช้ในวิทยานิพนธ์ที่มีความซ้ำกันส่วนใหญ่ พบว่า ในด้านของแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม มนุษย์ ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow (n=5) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud (n=2) ทฤษฎีการปรับตัว (n=2) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ แนวคิด เกี่ยวกับการสงเคราะห์หลังปล่อย (n=3) แนวคิดเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ (n=2) แนวคิด การปฏิบัติงานสหวิชาชีพ (n=1) และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ทฤษฎี ทางอาชญาวิทยา (n=6) แนวคิดเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (n=3) ทฤษฎีโครงสร้างทางสังคม (n=3) ทฤษฎีการควบคุม (n=2) แนวคิดการทารุณกรรมเด็ก (n=2) แนวคิดทฤษฎีที่นอกเหนือจากที่ กล่าวนั้นจะมีลักษณะแยกไปตามแต่ละเรื่อง แต่ละเนื้อหาของแต่ละเล่ม ซึ่งไม่มีความซ้ำกัน

ข้อค้นพบที่ได้จากวิทยานิพนธ์โดยส่วนใหญ่ นั้นได้ทำการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก มีอยู่ระดับที่น้อยมากถ้าเทียบกับผู้ใหญ่ในหน่วยงานที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงหลังคำพิพากษาของศาลที่เด็กเป็นผู้เสียหายอาจจะเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของ งานในกระบวนการยุติธรรมนั้นจะเน้นที่ผู้ใช้บริการเป็นผู้กระทำผิดเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งผู้เรียน อาจจะเป็นกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับผู้ใหญ่มากกว่า

การวิพากษ์งานวิทยานิพนธ์ในประเด็นของด้านแนวคิด ทฤษฎี ช่วงก่อนและหลัง คำพิพากษาของศาลครั้งนี้ผู้ศึกษาจะขอยึดหลักเกณฑ์ดังนี้คือ แนวคิดทฤษฎีมีความตรงกับเรื่อง

หรือปัญหาการวิจัย (สมคิด พวงจ้อย, 2542, น. 31) พบว่าในด้านความตรงของแนวคิดทฤษฎีกับเรื่องหรือปัญหาในการวิจัยนั้นถือได้ว่าโดยส่วนใหญ่ทำได้อย่างเหมาะสม บางเรื่องทำการศึกษแนวคิดทฤษฎีที่ควรจะเป็นประเด็นหลักของเรื่องน้อยมากมีผลต่อการนำไปกำหนดกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการทำวิจัย การกำหนดสมมติฐาน การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การกำหนดรูปแบบการวิจัยการสร้างเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล (<http://statistic.cad.go.th/download/sim6.pdf>) จะเห็นว่าเมื่อตัวแนวคิดทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมมีปัญหาเสียแล้วส่งผลกระทบต่องานวิจัยทั้งระบบซึ่งจะทำให้งานวิจัยนั้นไม่มีความหนักแน่น และขาดความน่าเชื่อถือ แนวคิด ทฤษฎีสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการทำวิจัย การกำหนดสมมติฐาน การกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย การกำหนดรูปแบบการวิจัย การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังกล่าวข้างต้น พบว่าแนวคิดทฤษฎีจากงานวิทยานิพนธ์นั้นบางส่วนไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างกรอบแนวคิดแต่อย่างใด หรือใช้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ความทันสมัยของแนวคิด ทฤษฎีหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องในงานวิทยานิพนธ์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในงานวิจัย ด้านแนวคิดทฤษฎีที่สามารถใช้ได้ทุกยุคทุกสมัยหรือที่เรียกว่า “Classic” นั้น สามารถใช้ได้ เช่น แนวคิดพฤติกรรมศาสตร์แสดงออกของสัญชาตญาณที่ปราศจากการควบคุม ของ Sigmund Freud เป็นต้น แต่บางเล่มใช้การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นอดีตมากกว่า 10 ปี ซึ่งบางแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นแล้ว เช่น การศึกษาในเรื่องของการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในปี 2544 ซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ถือว่าใช้ได้ เป็นต้น ในวิทยานิพนธ์ที่ทำการศึกษาเมื่ออยู่ค่อนข้างมาก และผู้ศึกษาพบว่าแนวคิด ทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรมของงานวิทยานิพนธ์ในกลุ่มก่อนและหลังคำพิพากษาของศาลนั้นมีความชัดเจนและไม่มีการกล่าวซ้ำซ้อนววนวนในแต่ละเล่ม

อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ ในขั้นตอนของการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้วิจัยมักไม่ทำการสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ แต่ผู้วิจัยทำการคัดลอกหรือย่อความจากบทคัดย่อของงานวิจัย ผู้ศึกษาเห็นว่างานวิจัยในแต่ละเล่มจะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปอยู่แล้ว ซึ่งหากนำมาจากการย่อความบทคัดย่อบางครั้งไม่สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาอยู่ เพราะฉะนั้นควรนำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาสังเคราะห์เนื้อหาออกมาให้สอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษาจะเป็นสิ่งที่เหมาะสม ในการศึกษาครั้งนี้ของผู้ศึกษา ผู้ศึกษาได้หางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์องค์ความรู้ อีกทั้งเพื่อแสดงว่ายังไม่มีการสังเคราะห์องค์ความรู้ในงานสังเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมนั่นเอง

แนวคิดทฤษฎีที่พบโดยส่วนใหญ่ข้างต้น ในด้านของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ผู้ศึกษาพบว่า ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมมนุษย์ในเรื่องของพื้นฐานความต้องการของมนุษย์แต่ละคน อีกทั้งให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพโดยธรรมชาติของมนุษย์ และการปรับตัวของมนุษย์ นั้นหมายถึงผู้วิจัยพยายามที่จะทำความเข้าใจมนุษย์ วิเคราะห์สาเหตุหรือที่มาของพฤติกรรมของกลุ่มประชากร/กลุ่มเป้าหมายในเบื้องต้น เพื่อการเลือกใช้หลักกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเหมาะสมโดยใช้หลักทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม อาทิ ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาต่าง ๆ มีทั้งทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไข พื้นฟู ทฤษฎีการควบคุม เป็นต้น เมื่อมีความเข้าใจในพฤติกรรมและสามารถเลือกวิธีปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมาย/กลุ่มประชากรได้อย่างเหมาะสมแล้ว จึงต้องมีวิธีการที่จะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงโดยใช้วิธีการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมประกอบกับความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ด้วย นั่นคือการปฏิบัติงานทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์นี้ต้องอยู่บนพื้นฐานทางทฤษฎี เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์ภายหลังปล่อย แนวคิดเกี่ยวกับการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นการบูรณาการในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี

ทฤษฎีพื้นฐานทางสังคมสงเคราะห์นั้นมีความสำคัญในการปฏิบัติงาน เช่น เพิ่มความชัดเจนในการแก้ไขปัญหา พยากรณ์ สถานการณ์ล่วงหน้า ในการแก้ไขปัญหาหนึ่ง ๆ แต่จากการศึกษาพบว่าแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานทางสังคมสงเคราะห์ตรงนี้มีน้อยมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการแก้ไขปัญหาในงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม ถ้าหากนำแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานทางสังคมสงเคราะห์มาใช้ในการปฏิบัติงานก็จะเป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความเป็นศาสตร์และศิลป์ในทางสังคมสงเคราะห์ คือ การนำศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎี 3 กลุ่ม ทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับงานสังคมสงเคราะห์ และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม ผู้ศึกษาพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับความเป็นศาสตร์ทั้งศาสตร์ทางกฎหมาย ศาสตร์ทางจิตวิทยา ศาสตร์ทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาด้วย รวมทั้งการผนวกรวมกับการนำไปปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีความเป็นศิลปะ ในการคิดที่จะแก้ไขปัญหา ในการผสมผสานแนวทาง วิธีการต่าง ๆ ความมีจิตวิญญาณในฐานะนักสังคมสงเคราะห์มาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้ปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรมหรือผู้วิจัย สามารถบูรณาการศาสตร์และความเป็นศิลป์ในการทำงานได้เป็นอย่างดี โดยมีเป้าหมายของการศึกษาวิจัย คือ ผลประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้บริการเป็นหลัก